

Elégtelen terjedelem

Rembrandt rajzairól és rézkarcairól

*Mint bármelyik ember a Könyvtárban, ifjúkoromban sokat utaztam;
zarándokoltam, hogy felleljek egy könyvet,
talán a katalógusok katalógusát.
Jorge Luis Borges: Bábeli könyvtár*

Egy magát bármilyen szinten is komolyan vevő kritikusnak Rembrandt rézkarcairól és rajzairól írni egészen más okok miatt nehéz, mint bemutatni egy pályakezdő művészt. Az utóbbinál a legnagyobb problémát a szövegek hiánya jelenti, nincs, ami mankót adjon az értelmezéshez. Rembrandtnál ennek éppen az ellenkezője a jellemző; túl sok és túl jó minőségű szöveg öleli körül, takarja el a műveket. Mindegyiket elemezték már anyag- és technikahasználat alapján, szerzőségi szempontból (a műhellyel való kapcsolat szerint), datálták, részleteit felfedezték korábbi műveken (mint inspirációs forrás) és későbbiekben (mint hatástörténet). A műveken szereplő embereket és helyszíneket azonosították, legyen az parasztház vagy képzelt itáliai tájnyomatokról vett idézetekből építve. Ezenkívül értelmezők, ikonológusok és hermeneuták hada kutatta a jelentést, legyen az bibliai vagy mitológiai események ábrázolásának részlete, általánosabb értelmezési keret, esetleg maga a technika és a befejezettség kérdése. Történeti és átfogó munkák születtek Rembrandt pályájáról, az őt ért hatásokról és arról a hatalmas befolyásról, amit művei gyakoroltak a kultúrtörténetre.

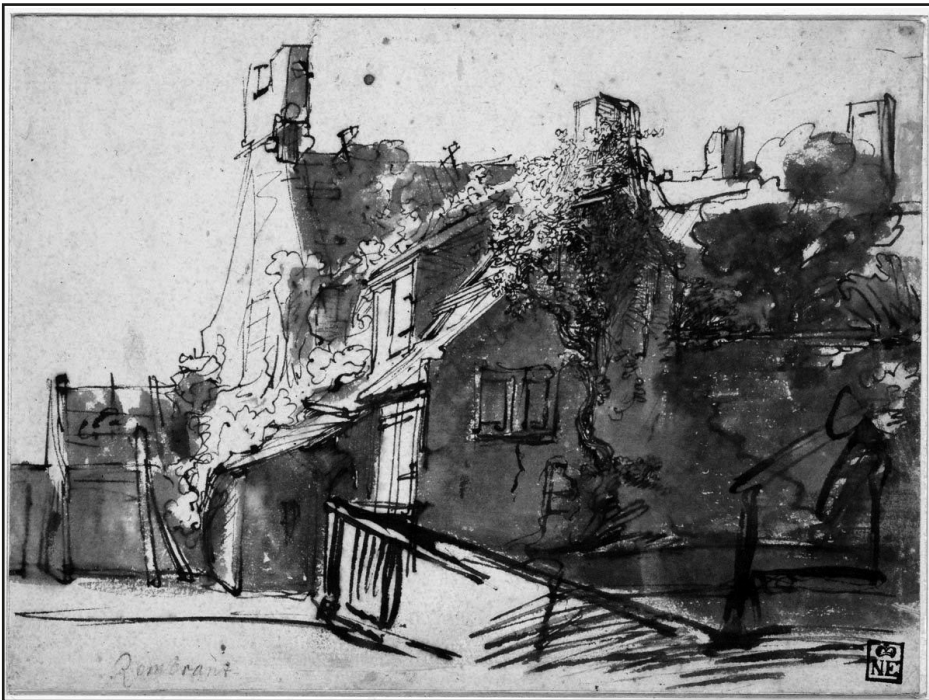
Jelen szöveg terjedelme sem az áttekintő felsorolást, sem az életmű mégoly apró részletének a bemutatását sem teszi lehetővé, hiszen az egész mint egy sűrű szövet ágyazódik egymásba. Hogyan lehetne beszélni Jan Uytenbogaert portréjáról anélkül, hogy általánosságban ne mondanók valamit a portréről, a rembrandti portréről – ennek változásáról az életműben –, illetve ne pontosítanánk minden adatot a 17. század első harmadára jellemző teológiai vitákról, politikai üldözésekről, száműzetésekről, és egyáltalán Jan Uytenbogaer életéről? A közhelyeken túl mit lehet elmondani Rembrandt kőmellvédre támaszkodó önarcképéről, és hogyan lehetne felidézni kapcsolatát a londoni National Galleryben őrzött Tiziano-képpel? Nyilvánvaló, hogy nem egyszerű másolásról van szó, az önarckép valamilyen módon az eredeti portréra adott válasz, ami önreflexív módon saját magát is elhelyezi a kultúrtörténetben, mint egyfajta hagyomány, illetve művészi tehetőség és erő letéteményesét.

Nincs mód részletesen szólni az *Omulv látképe* című rajzon megbúvó szerelmesekről (ott vannak a fa göcsörtös törzsétől balra az árnyékban!), illetve viszonyukról a háttérrel, a különböző rajz- és karcstílusokról, az árnyékolásról és kontúrról.

Lehet, hogy nincs is olyan terjedelem, ami elég lenne; hiába a könyvtárnyi irodalom, amikor szembesülünk a műtárgyakkal, továbbra is szinte fegyvertelenül állunk szemben a hidrával, amely minden megválaszolt kérdésre három újabb problémát tár elénk. Tegyük hát úgy, mint Szent Jeromos az itáliai tájban, merüljünk el csendben a művek tanulmányozásában.

Gárdonyi László

16

Rembrandt Harmensz van Rijn: Holland ház napfényben